

Empresaris residents davant de l'obertura econòmica

Patricia BRAGANÇA i VARELA

Introducció

Quan actualment parlem "d'empresaris d'Andorra" o de "teixit empresarial andorrà", forçosament ens estem referint a la seva composició global: és a dir, empresaris nacionals andorrans i empresaris residents d'Andorra. Tots ells són elements indispensables i indissociables del capital andorrà, perquè tots ells indiscutiblement participen en, i per, l'economia d'Andorra.

Perquè és una característica particular d'Andorra que, tenint una població de 78.115 habitants, 33.481 siguin persones andorranes, 22.187 espanyoles, 4.104 franceses, 11.711 portugueses, i el restant 6.632 siguin persones d'altres nacionalitats, segons l'últim estudi de població del 2011 publicat pel departament d'Estadística del Govern d'Andorra (www.estadistica.ad). És a dir que el 57,14% de la població és estrangera.

Però paradoxalment, també podem dir que era també una característica pròpia d'Andorra que per fer-hi negocis s'havia d'haver adquirit prèviament *drets econòmics* –terme que recorda el concepte *adquisició de ciutadania* en l'època romana–. Per tant, el resultat és que en contrapartida no retrobem el mateix percentatge en termes de negocis de titularitat estrangera que en termes d'immigració.

Al Principat, els drets econòmics eren adquirits, ja fos per la condició de nacionalitat andorrana o bé pel transcurs del temps de residència permanent i efectiva al país per a tots aquells que no eren nacionals. Una política, diguem-ne *proteccionista*, que ara s'està enfrontant als canvis: globalització, crisi, impostos, eliminació de fronteres europees, etc.

Em centraré, en aquesta exposició, sobre com podien fins ara obtenir els drets econòmics els residents, i en especial els portuguesos, la segona comunitat de residents estrangers a Andorra, i quins són els canvis que els ofereix la nova obertura econòmica. També centraré, la segona part, a valorar aquesta nova visió del mercat des de l'òptica del resident, les perspectives de futur.

1- Els drets econòmics del resident portuguès

Com poden els nacionals portuguesos adquirir drets econòmics al Principat? Quin era el marc legal que els era aplicable amb anterioritat? I què ha canviat amb la nova obertura econòmica?

1.1.- L'accés al negoci

L'anterior llei andorrana, en concret la disposició de l'Ordinació número 3 de Foment, relativa a les autoritzacions comercials a estrangers, del 25 de juny de 1976, exigeix un temps de residència permanent i efectiva de 20 anys per considerar que el capital és andorrà, i per tant, per tenir drets econòmics per poder accedir a ser titular d'un negoci propi, o a l'exercici de la professió liberal, o a la compra de més d'un habitatge. Si es pretenia fer una inversió societària, la llei limitava el capital estranger al 33% de les accions o participacions.

Amb la signatura del trilateral entre Andorra-Espanya-França, anomenat Tractat de bon veïnatge, d'amistat i de cooperació entre el Principat d'Andorra, la República Francesa i el Regne d'Espanya, del 4-11-93, es concedeixen uns privilegis especials als nacionals d'aquests dos països veïns, motivat per qüestions històries, de bon veïnatge –com el seu nom indica– i pel gran nombre de residents. Així, l'exigència de temps de residència permanent i efectiva es va reduir al termini de 10 anys, amb la visió d'afavorir aquestes dues comunitats.

El gradual augment del nombre de residents portuguesos fa que es converteixi en la segona comunitat estrangera més nombrosa, més que la francesa. I s'inicia poc a poc una reivindicació per part d'aquests ciutadans a través dels mandataris de les associacions de residents, amb el suport de la figura de l'ambaixador de Portugal a Andorra a l'època, el Sr. Nuno de Bessa Lopes, per tenir reconeguts aquests mateixos privilegis. És un moment àlgid en les relacions lusoandorranes, en què també neix el Club d'Empresaris Portuguesos d'Andorra (CEPA). L'associació per primera vegada exposa públicament les primeres dades que reflecteixen que una important part del teixit empresarial d'Andorra està dirigit o és de titularitat d'empresaris no nacionals, cosa que semblava insòlita fins aleshores. Fins llavors, la idea predominant és que als estrangers únicament se'ls reserva el mercat laboral.

Aquest moviment es culmina amb la signatura del tan esperat tractat bilateral, anomenat Conveni entre el Principat d'Andorra i la República Portuguesa relatiu l'entrada, la circulació, el sojorn i l'establiment dels seus nacionals, del 18-10-2007.

Si bé l'article 7 dóna la possibilitat als nacionals portuguesos que tinguin una residència efectiva i ininterrompuda de deu anys a Andorra d'exercir en les mateixes condicions que els nacionals andorrans qualsevol activitat professional no assalariada, de fer aportacions de capital a les societats mercantils andorranes i d'exercir càrrecs d'administració o de representació d'aquestes societats –el màxim privilegi reconegut pel Govern andorrà fins aleshores a tot aquell no andorrà–, el mateix article és recíprocament més favorable per als andorrans.

A Portugal, els nacionals andorrans són equiparats en drets econòmics als nacionals portuguesos: poden exercir qualsevol activitat professional no assalariada, fer aportacions de capital a les societats mercantils portugueses i exercir càrrecs d'administració o de representació d'aquestes societats dins o fora del país en les mateixes condicions que els nacionals portuguesos, és a dir, en definitiva, sense cap mena de limitació. Una llibertat econòmica equiparable a la dels altres nacionals membres de la Unió Europea.

Amb l'entrada en vigor de la penúltima legislació sobre inversió estrangera, de la Llei 2/2008, del 8 d'abril, d'inversions estrangeres al Principat d'Andorra, modificada per la Llei 36/2008, del 18 de desembre, s'estableix el que era vigent fins ara. Concretament, perquè un estranger a Andorra tingui drets econòmics havia de reunir els requisits següents:

- Ser persona física amb un temps de residència superior a 10 anys si és un nacional espanyol, francès o portuguès; i superior a 20 anys si és un nacional d'altres països.
- I en cas de persones jurídiques, la forma societària (societat limitada, societat per accions o societat unipersonal) no podia superar el 49% en capital estranger. I excepcionalment, algunes activitats no presents o de poca presència a Andorra estaven obertes al 100% al capital estranger. I actualment, com és el perfil de l'actual inversor resident portuguès?

1.2. El perfil de l'actual inversor portuguès

Tot i que no disposem de dades oficials, al Club d'Empresaris Portuguesos d'Andorra (CEPA) hem fet una estimació aproximada del nombre de comerços i negocis de titularitat de persones d'origen lusòfon. Hem arribat a la dada estimativa que prop del 10% o 15% dels negocis d'Andorra estan dirigits per nacionals portuguesos.

De fet, cal fer al·lusió a la revista *A Voz Lusa*, únic mitjà de comunicació escrit en la llengua de Camões i de Rodoreda, editat íntegrament al Principat d'Andorra, i que a banda de les seves diferents seccions sobre activitats culturals i institucionals portugueses es reserva un apartat exclusiu per informar d'activitats emprenedores. Durant els anys 2010-2011, l'*A Voz Lusa* ha publicat una mitjana de dues a cinc informacions mensuals relacionades amb l'obertura de nous comerços i negocis, o el traspàs d'altres existents, que han passat a pertànyer a residents lusòfons.

La inversió del nacional portuguès o del lusodescendent és molt diversa, però destaquen sectors com la restauració (bars, restaurants, cafeteries i granges), la construcció i sectors afiliats (fusteries, lampisteries) i el comerç alimentari. En canvi, en el ram de les professions liberals la presència portuguesa és pràcticament nul·la.

El perfil d'emprenedor sol ser un resident de prop més de 15 anys de residència –tot i que actualment majoritàriament predominen els que tenen més de 20 anys de residència–, arrelat i integrat al país, coneixedor de l'idioma nacional com també dels principals costums, i sovint amb descendència amb dret al passaport andorrà.

Amb l'entrada en vigor del conveni es pot apreciar un accés al negoci per part de joves empresaris lusodescendents, d'una edat compresa entre 25 i 35 anys, i molts dels quals han optat per adquirir la nacionalitat andorrana en reunir les condicions. Cal destacar que aquests joves estadísticament compten com a andorrans, i de fet se senten andorrans. Tanmateix, són lusodescendents que tenen un important arrelament amb els seus orígens i tendeixen a apostar pel mercat o pel client més divers.

En canvi, molts empresaris que han iniciat l'activitat empresarial a l'empara de l'antiga Llei del 76, o tot just a l'entrada en vigor del conveni bilateral, conserven la nacionalitat portuguesa, malgrat reunir en molts casos els requisits per naturalitzar-se andorrans.

Igualment la inversió es fa a través d'empreses mitjanes, amb una majoria de treballadors d'entre 3 i 10. Escau també posar en relleu el decens de la inversió en forma societària, ja que molt sovint els negocis societaris s'han transformat en societats unipersonals (amb un únic soci) o activitats econòmiques amb un únic titular, fruit de la voluntat d'eliminar progressivament la figura del prestanoms, o dit d'una altra manera, del negoci fiduciari, com també per evitar més càrrega fiscal.

I quins són doncs els canvis que es preveuen per al futur?

2. Els canvis per al futur: la nova obertura econòmica.

La nova Llei 10/2012, del 21 de juny, d'inversió estrangera al Principat d'Andorra que entrà en vigor el 18 de juliol d'enguany, preveu en la disposició final segona que: "[...] a partir de l'entrada en vigor de la Llei, els drets econòmics de les persones físiques estrangeres que vulguin dur a terme una activitat econòmica al Principat d'Andorra s'adquireixen amb l'obtenció de la residència al Principat definida a l'article 1 d'aquesta Llei." L'inversor estranger pot ser titular fins i tot del 100% de les accions o participacions, sense cap condicionament sectorial particular. I la inversió en immobles no té cap limitació en nombre.

Per tant, podem afirmar que existeix una absoluta transformació en l'adquisició dels drets econòmics: l'únic requisit és tenir la residència al Principat de forma efectiva i ininterrompuda per tenir dret a una activitat econòmica, la qual cosa constitueix la liberalització de les inversions estrangeres més absoluta vista fins ara. Tan sols es preveuen excepcions per a l'exercici de professions liberals, que continua sotmès a condicionaments, com per exemple, la condició de reciprocitat a l'altre país d'origen.

Com pot influir aquest nou marc legal en la capacitat d'expansió i d'atracció de nous mercats? Que es pretén?

2.1. Balanç comercial entre ambdós països

En l'anàlisi del comerç bilateral entre ambdós països, Andorra i Portugal, publicat per l'organisme *Agência para o Investimento e Comércio Externo de Portugal* (AICEP) en el "Dossier de Mercado" d'Andorra fet el febrer del 2010 (www.portugalglobal.pt) es conclou que Andorra té un pes molt reduït en l'estructura de comerç internacional portuguès, especialment com a proveïdor.

El 2009, Andorra se situava en el 105è lloc com a client de Portugal, i en el 148è lloc com a proveïdor. Per a Andorra, Portugal ocupava el rànquing com a 10è client (0,5% de les exportacions) i el 9è lloc en la categoria de proveïdors (0,8% de les importacions).

I segons l'INE (Instituto Nacional de Estatística portuguès), 83 són les empreses portugueses exportadores per al mercat andorrà i 27 les empreses andorranes importadores a Portugal.

S'aprecia també un constant *crescendo* de la balança comercial, la qual va augmentar un 63% en tan sols quatre anys, en passar dels 2,7 milions d'euros el 2004 als 4,9 milions d'euros el 2008, el valor de les transaccions més elevat que s'hagi constatat durant la referida anàlisi.

Predominen, com a productes exportats cap a Portugal, màquines i aparells de transport, la vestimenta, instruments d'òptica i precisió, perfums... Com a productes portuguesos importats podem trobar productes alimentaris, begudes (aigües, cafès, vins i cerveses), i tabacs no manufacturats. No s'han registrat dades d'intercanvis en productes de serveis.

En aquest sentit, recordo la primera trobada mantinguda el febrer de 2010 a Lisboa entre l'empresariat andorrà i el CEPA, acompanyats de la Cambra de Comerç d'Andorra i la CEA, amb altres empreses i canvis de comerç portugueses, durant la qual de ben segur varen sorgir noves oportunitats de negoci, i/o *parcieiros*, com en diríem en portuguès. Com a exemple, d'aquella trobada va emergir la recent expansió d'una empresa d'enginyeria i control de qualitat andorrana que s'ha implantat a l'illa de Madeira.

D'altra banda, cal remarcar que el mercat de Portugal no és l'únic mercat lusòfon. Des d'Andorra també s'estan cercant noves oportunitats per a l'expansió, noves rutes de mercat, altres que les tradicionals rutes amb països veïns o europeus.

Les últimes anàlisis fan pensar que els residents portuguesos tendrien a dirigir-se cap a d'altres mercats lusòfons presents en diferents continents. De fet, aquesta expansió ja s'hauria iniciat, tot i que molt tímidament, vers els mercats angolenys, brasilers i capverdians. Per tant, sens dubte podem afirmar que fins ara, tot i existir relacions comercials entre Andorra i Portugal o entre Andorra i altres països lusòfons, són encara molt tímides, tot i que sembla que en el pla polític es desprengui un cert interès per potenciar-les cada vegada més.

2.2. Perspectives de futur

Per als residents, l'obertura econòmica pot significar una oportunitat cap al negoci propi. Fins i tot pot significar una solució davant de les dificultats que presenta avui l'accés al mercat laboral. Es tracta d'una liberalització del mercat que pot comportar una noves vies de negoci, i noves idees emprenedores, però també nous reptes davant de la competència.

Des d'aquesta òptica, l'afectació de l'obertura econòmica que la liberalització pot causar al resident serà la mateixa que al nacional andorrà. L'oportunitat de negoci és la mateixa, la legislació els equipara per igual, les regles de joc són les mateixes tant per als nacionals com per als residents. Potser ara aquell banc portuguès que va mostrar l'any 2010 intencions d'establir-se a Andorra acabi fent-ho. Perquè, deixant de banda els motius o les causes de l'obertura econòmica –no són objecte d'aquesta anàlisi–, no podem perdre de vista els objectius plantejats en aquesta nova aposta econòmica.

I –com diu la llei– els principals objectius de l'obertura econòmica són: "atreure les inversions i les empreses que poden contribuir més al desenvolupament econòmic, que poden oferir una diversificació més gran de l'economia i que aporten un alt valor afegit. Alhora, es pretén evitar un efecte desfavorable sobre la lliure competència" (exposició de motius de la Llei 10/2012). Perquè això sigui una realitat, podem concloure que sens dubte Andorra s'està dotant del marc legal idoni: liberalització econòmica, simplificació dels processos administratius per a la creació d'empreses, convenis d'intercanvi d'informació fiscal, convenis de no doble imposició, marc fiscal atractiu...

Tanmateix, no podem obviar que per ser una "opció d'inversió atractiva" aquestes mesures han d'anar necessàriament acompanyades d'altres inversions: en infraestructures, en vies d'accés al país, en tecnologia, en promoció del país i de la seva multiculturalitat, en potenciar l'R+D..., però també escau tenir suport social.

Com a dada rellevant, podem destacar que el juliol del 2011 el 64,1% dels lectors enquestats del www.diaridandorra.ad van contestar afirmativament a l'opció d'optar per l'obertura total i sense restriccions; i el març del 2012, es publica en el mateix diari que el 55,1% dels seus lectors afirmen trobar-se d'acord amb el model d'obertura al capital estranger impulsada pel Govern.

Conclusió

I ara, per concloure, permeteu-me unes observacions: tota crisi aboca al canvi, tot canvi econòmic intrínsecament s'acompanya de canvis socials, de canvis demogràfics, de nous valors.

Acceptar i catalogar com a valor afegit la transformació de la societat estrangera immigrant (fins ara limitada a la mà d'obra i al mercat laboral) en una societat estrangera productora de PIB, proveïdora de serveis, de llocs de treball, de beneficis i d'actius desvinculats del capital andorrà és sens dubte, per a mi, el nou repte d'Andorra per créixer cap a l'exterior.

Serà Andorra capaç d'afrontar aquest nou repte social? Aquesta és la pregunta que es respondrà en els pròxims temps.

Patrícia Bragança i Varela,
advocada i presidenta del Club d'Empresaris Portuguesos d'Andorra (CEPA)

Fonts i bibliografia

Ordinació número 3 de Foment, relativa a les autoritzacions comercials a estrangers, del 25 de juny de 1976.

Tractat de bon veïnatge, d'amistat i de cooperació entre el Principat d'Andorra, la República Francesa i el Regne d'Espanya, del 4-11-93.

Tractat bilateral, anomenat Conveni entre el Principat d'Andorra i la República Portuguesa relatiu a l'entrada, la circulació, el sojorn i l'establiment dels seus nacionals, del 18-10-2007.

Llei 2/2008, del 8 d'abril, d'inversions estrangeres al Principat

d'Andorra, modificada per la Llei 36/2008, del 18 de desembre.

Llei 10/2012, del 21 de juny, d'inversió estrangera al Principat d'Andorra.

Departament d'Estadística del Govern d'Andorra.

Agència para o Investimento e Comércio Externo de Portugal (AICEP).

Instituto Nacional de Estatística portuguès (INE).

Club d'Empresaris Portuguesos d'Andorra (CEPA).

Diari d'Andorra (enquesta digital).

A Voz Lusa (edicions 2011).